

ОТПОР:

Граѓанското општество за медиуми без омраза и дезинформации

РЕГУЛАТОРНА И САМОРЕГУЛАТОРНА РАМКА ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ГОВОРОТ НА ОМРАЗА И ДЕЗИНФОРМАЦИИТЕ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ПРЕГЛЕД

Весна Никодиноска

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ОТПОР: Граѓанското општество за медиуми без омраза и дезинформации

Регионалниот проект „Отпор кон дезинформации и говор на омраза: Акција на граѓанското општество за реafirмирање на слободата на медиумите и спречување дезинформации и пропаганда за ширење омраза во земјите од Западен Балкан и во Турција“ е имплементиран со поддршка од Европската Унија од страна на партнерските организации [СЕЕНПМ](#), [Албанскиот медиумски институт](#), [Медиацентар Сараево](#), [Косово 2.0](#), [Црногорскиот медиумски институт](#), [Македонскиот институт за медиуми](#), [Новосадската школа за новинарство](#), [Мировниот институт Љубљана](#) и [Бианет Турција](#).

Инфо: <https://seenpm.org/>

Контакт: admin@seenpm.org

РЕГУЛАТОРНА И САМОРЕГУЛАТОРНА РАМКА ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ГОВОРОТ НА ОМРАЗА И ДЕЗИНФОРМАЦИИТЕ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ПРЕГЛЕД

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Автор: Весна Никодиноска

Уредник, главен регионален истражувач: Бранкица Петковиќ

Извршен уредник: Весна Никодиноска

Лектор: Виолета Караџовска-Стојанова

Дизајн: Шпела Крањец за Филип Крањец с.п. Љубљана, Словенија

Техничка подготовка: Славчо Миленковски

Издавачи: Македонски институт за медиуми, Скопје, Мировен институт, Љубљана и СЕЕНПМ, Тирана

Декември 2021

МАКЕДОНСКИ
ИНСТИТУТ
ЗА МЕДИУМИ

Mirovni inštitut
Inštitut za sodožne družbene in politične študije
The Peace Institute
Institute for Contemporary Social and Political Studies

South East European Network
for Professionalization of Media

Оваа публикација е подготвена со финансиска поддршка од Европската Унија.
Содржината на публикацијата е единствена одговорност на авторот и на издавачите и во никој случај не
може да се смета дека ги одразува ставовите на Европската Унија

СОДРЖИНА

1. ВОВЕД	5
2. РЕГУЛАЦИЈА НА ГОВОРОТ НА ОМРАЗА	6
2.1. Клучни правни документи и одредби	6
2.2. Санкции и мерки предвидени со закон	7
2.3. Нови иницијативи за регулација	7
2.4. Добри практики на регулација	8
3. ПРИМЕНА НА РЕГУЛАТИВАТА ПОВРЗАНА СО ГОВОРОТ НА ОМРАЗА	8
3.1. Примена од обвинителството и од судовите	8
3.1.1. Студија на случај: Ширење расистички и ксенофобични материјали преку компјутерски систем	9
3.2. Примена на Законот од страна на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги	10
3.2.1. Студија на случај: Ширење говор на омраза врз основа на сексуална ориентација	10
3.3. Улогата на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација	11
3.3.1. Студија на случај: Преземени мерки од Комисијата против неколку портали	12
3.4. Добри практики на примена на регулативата	12
4. РЕГУЛАЦИЈА НА ДЕЗИНФОРМАЦИИТЕ	13
4.1. Клучни правни документи и одредби	13
5. САМОРЕГУЛАЦИЈА НА ГОВОРОТ НА ОМРАЗА И НА ДЕЗИНФОРМАЦИИТЕ	13
5.1. Документи и одредби за саморегулација на говорот на омраза	13
5.2. Документи и одредби за саморегулација на дезинформациите	14

5.3. Саморегулација во однос на коментарите на објавите во онлајн медиумите	14
5.4. Примена на саморегулацијата во практика	15
5.5. Студии на случај на саморегулација поврзани со говор на омраза и со дезинформации	15
5.6. Примена на саморегулацијата од страна на глобалните платформи и социјалните мрежи во Северна Македонија	16
5.7. Проекти и платформи за пријавување говор на омраза на интернет	16
5.8. Проекти и платформи за откривање дезинформации	17
5.9. Саморегулација на политичките комуникации	17
5.10. Добри практики во саморегулацијата на говорот на омраза и дезинформациите	17

5. ПРЕПОРАКИ 18

Литература и извори	19
За авторот	22

ПРЕГЛЕД

РЕГУЛАТОРНА И САМОРЕГУЛАТОРНА РАМКА ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ГОВОРОТ НА ОМРАЗА И ДЕЗИНФОРМАЦИИТЕ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Весна Никодиноска

1. ВОВЕД

Говорот на омраза во Република Северна Македонија е во пораст во 2020 и 2021 година, особено на интернет. Регулаторната рамка што се однесува на говорот на омраза опфаќа одредби во неколку закони, но и телото за саморегулација во медиумите исто така е надлежно да реагира во вакви случаи. Прашањето за дезинформациите не е законски регулирано, туку е во надлежност на саморегулацијата и на сервисите за проверка на факти.

Овој документ претставува преглед на основните правни и саморегулаторни механизми што се однесуваат на овие теми, како дел од проектот „Отпор: Граѓанското општество за медиуми без говор на омраза и дезинформации“. Претходно беа спроведени три истражувања што се фокусираат на медиумските модели што шират дезинформации и говор на омраза, наративите поврзани со нив и довербата на граѓаните во медиумите. Документот содржи препораки што ќе бидат претставени на дебата меѓу засегнатите чинители, со цел да се дискутира за справувањето со говорот на омраза и со дезинформациите.

2. РЕГУЛАЦИЈА НА ГОВОРОТ НА ОМРАЗА

2.1. Клучни правни документи и одредби

Регулаторната рамка за говорот на омраза опфаќа одредби во неколку закони и главно ги вклучува стандардите на Европската конвенција за човекови права.

Кривичниот законик¹ наведува неколку кривични дела за говор на омраза. Во членот поврзан со „загрозување на сигурноста“ се предвидува санкционирање на лицата што преку информатички систем ќе се заканат дека ќе сторат кривично дело против друг поради неговата припадност на одреден пол, раса, боја на кожа, род, припадност на маргинализирана група, национална или етничка припадност, јазик, државјанство, социјално потекло, верско или политичко уверување, образование, попреченост, возраст или која било друга основа (член 144 став 4).

Делото „предизвикување омраза, раздор или нетрпеливост врз национална, расна, верска и друга дискриминаторска основа“, се однесува на загрозување на сигурноста на државата, изложување на подбив на националните, етничките, верските и други симболи или предизвикување или разгорување омраза, раздор или нетрпеливост (член 319).

На говорот на омраза конкретно се однесува членот за ширење во јавност расистички и ксенофобични идеи или теории преку компјутерски систем или преку други средства за јавно информирање, кои промовираат или поттикнуваат омраза, дискриминација или насилство, против лице или група (член 394-г став 1 став 2). Со Кривичниот законик се забранува одобрување или оправдување геноцид, злосторства против човештвото или воени злосторства по пат на информациона систем (407-а), како и расна и друга дискриминација (член 417 став 3).

Законот за аудио и аудиовизуелните медиумски услуги² забранува емитување медиумски содржини што ја загрозуваат националната безбедност, повици за насилно уривање на уставниот поредок на државата, воена агресија или оружен конфликт, поттикнуваат или шират дискриминација, нетрпеливост или омраза на која било дискриминаторска основа (член 48).³

Законот за спречување и заштита од дискриминација⁴ ги утврдува дискриминаторските основи (член 5) и ги определува начините на заштита на дискриминираните лица.

1 Кривичен законик (2018). Достапен на: <https://www.praksis.mk/Document/Details/144001>

2 Закон за изменување на Законот за АВМУ (2018). Достапен на: <https://bit.ly/3mg2cVr>

3 На истите основи како и член 144 од Кривичниот законик.

4 Закон за спречување и заштита од дискриминација (2020). Достапен на: <https://bit.ly/2ZATHvF>

2.2. Санкции и мерки предвидени со закон

Законите предвидуваат парични, затворски казни и други мерки за прекршување на регулативата што го санкционира говорот на омраза.

Кривичните дела што се однесуваат на говорот на омраза, според Кривичниот законик подлежат на затворски казни и до пет години.

Агенцијата за АВМУ може да презема мерки кога ќе утврди говор на омраза во содржините на аудиовизуелните медиуми (член 48), како: јавна опомена, барање за поведување прекршочна постапка, предлог за одземање дозвола и решение за бришење на медиумот од регистарот (член 23). За прекршок на овој член, предвидена е и глоба до 5.000 евра за правното лице, а не се исклучува и кривична одговорност (член 147).

Лицата што претрпеле дискриминација во согласност со Законот за спречување и заштита од дискриминација можат да поднесат претставки до Комисијата за спречување и заштита од дискриминација. Физички лица, како и здруженија, фондации, синдикати или други организации можат да поднесат и тужба пред граѓанските судови поради дискриминација. Паричните казни ги опфаќаат правните лица, функционерите и службените лица, како и физичките лица (член 41, 42).

2.3. Нови иницијативи за регулација

Во 2021 година беше поднесен предлог за измени во Кривичниот законик што предвидува вклучување на новинарите и на другите медиумски работници во групата професии што се изложени на напади и закани поради природата на нивната работа, како и зголемување на казните за прекршителите. Во октомври 2021 година предложените измени сè уште беа во собраниска процедура. Со измените, нападите врз новинарите и медиумските работници во иднина би се гонеле по службена должност, а не по приватна тужба, како што беше претходно.⁵

Делата сторени преку онлајн медиумите се голем проблем за Министерството за внатрешни работи (МВР) и за Основното јавно обвинителство (ОЈО), бидејќи тие не можат да постапуваат кога не се познати идентитетот на профилот, авторот или уредникот на медиумот.⁶ Здружението на новинарите на Македонија (ЗНМ) и Самостојниот синдикат на медиуми (ССНМ) бараат измени во членот што се однесува и на „ширење расистички и ксенофобичен материјал по пат

⁵ ЗНМ (2021) „Слободата на медиумите и безбедноста на новинарите во РСМ низ призмата на постојните законски решенија“, Скопје: ЗНМ. Достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2021/06/publikacija-MK-internet-1.pdf>. стр.9

⁶ Ibid. Стр. 9-10.

на компјутерски систем“ (394-г), бидејќи сметаат дека ОЈО и МВР треба да постапуваат по службена должност кога има експлицитни закани преку социјалните мрежи кон медиумските професионалци.

ЗНМ препорачува формирање ново одделение во рамките на ОЈО, задолжено само за предмети поврзани со повреда на правата и безбедноста на медиумските професионалци, како и на експлицитниот говор на омраза кон нив.⁷

2.4. Добри практики на регулација

Измените во неколку закони ја унапредиле регулативата во однос на говорот на омраза.

Со вклучување на одредбата дека Агенцијата за АВМУ треба да ја следи практиката на Европскиот суд за човекови права кога ќе се забележи говор на омраза во медиумите, регулаторот доби добра основа за препознавање и постапување во конкретни случаи (член 48 став 2).

Новиот Закон за спречување и заштита од дискриминација овозможи формирање нова Комисија за спречување и заштита од дискриминација што дава повеќе можности за ефективна работа на ова тело.

3. ПРИМЕНА НА РЕГУЛАТИВАТА ВО ОДНОС НА ГОВОРОТ НА ОМРАЗА

3.1. Примена од обвинителството и од судовите

Основното јавно обвинителство (ОЈО), Министерството за внатрешни работи (МВР) и судството најчесто се критикувани за бавно и неефикасно процесирање на предметите за говор на омраза,⁸ и покрај тоа што имаше пораст на случаи на говор на омраза во 2020 и 2021 година.

ОЈО истакнува дека тие можат да отворат кривична постапка само во случаи доколку сторителот на кривичното дело е познат, што важи и за дела сторени на интернет или преку социјалните мрежи. Утврдувањето на идентитетот на авторот на текстот, уредникот на медиумот или имателот на профилот, најчесто е бавна и комплексна постапка што

7 Спировски, М. и Тодоровска-Костовска, В. (2021) „Показатели за степенот на слобода на медиумите и безбедноста на новинарите во 2020“, Скопје: ЗНМ. Достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2021/08/МК-МК-2020.pdf>. Стр. 32

8 ЗНМ (2020) „Драматичен пораст на напади кон новинарите – бараме итни решенија“, Скопје: ЗНМ. Достапно на: <https://bit.ly/33mllWl>.

завршува неуспешно.⁹ Секторот за компјутерски криминал и дигитална форензика при МВР има поднесено повеќе кривични пријави до ОЈО поради основано сомневање за сторени кривични дела поврзани со „ширење расистички и ксенофобичен материјал по пат на компјутерски систем“.¹⁰

Високото ниво на неказливост, со оглед на скромната судска практика за кривични дела поврзани со говор на омраза или други сериозни вербални деликти, сè уште е присутно во земјата.¹¹ Податоците прибрани од 26 основни судови покажуваат дека има пет судски случаи поврзани со говор на омраза, или поточно за предизвикување национална, расна и верска омраза, раздор и нетрпеливост (КЗ, член 319-г).¹²

Има еден судски случај заведен во Основниот кривичен суд за ширење расистички и ксенофобичен материјал преку компјутерски систем (член 394-г).¹³

3.1.1. Студија на случај: Ширење расистички и ксенофобични материјали преку компјутерски систем

Основното јавно обвинителство (ОЈО) во 2018 година поднесе обвинение против новинарот Миленко Неделковски за ширење расистички и ксенофобичен материјал, по пожарите што ја зафатија Грција во кои имаше стотина загинати и повредени лица.¹⁴

Според ОЈО, новинарот на 24 јули 2018 година, преку компјутерски систем, во јавноста ширел пишан ксенофобичен материјал, со кој промовирал омраза кон етничката група Грци врз основа на етничка припадност. Осомничениот како јавна личност (новинар) напишал коментар на својот јавен фејсбук-профил за пожарот на грчкиот полуостров Атика во кој имаше и човечки жртви. Според ОЈО, станувало збор за кривично дело, кое според Кривичниот законик, подлежи на казна затвор од една до пет години.

9 ЗНМ (2021) „Слободата на медиумите и безбедноста на новинарите во РСМ низ призмата на постојните законски решенија“, Скопје: ЗНМ. Достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2021/06/publikacija-MK-internet-1.pdf>. Стр. 10.

10 Ibid.

11 Секуловски, Д. (2021) „Толеранцијата на говорот на омраза како вербално кривично дело – безбедносен фактор во општеството“, Меѓународна научна конференција „30 години независна македонска држава“, 13-15 септември 2021 година, Охрид. Достапно на: https://fb.uklo.edu.mk/wp-content/uploads/2021/09/TOM-1-konecen.pdf?fbclid=IwAR1QB6L_BaURfGhh37erR2cVbZX9SowNh-FQSyB4WPInh4cb6N83ZZEYfkW. Стр. 227.

12 Ibid.

13 Никодиноска, В. (2020) „Медиумски и комуникациски модели кои шират дезинформации и говор на омраза“, Скопје: МИМ. Достапно на: <https://mim.org.mk/attachments/>

14 СДК портал (2018) „Обвинение за новинарот Миленко Неделковски за говор на омраза и ксенофобија“, Sdk. mk, 19 октомври 2018, Скопје. Достапно на: <https://sdk.mk/index.php/makedonija/obvinenie-za-novinarot-milenko-nedelkovski-za-govor-na-omraza-i-ksenofobija/>.

Во 2020 година Кривичниот суд донесе ослободителна пресуда за новинарот Неделковски, а предметот беше испратен на одлучување на Апелационен суд, кој во октомври 2021 година немаше донесено конечна пресуда.

3.2. Примена на законот од страна на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги

Регулаторот значително работеше на препознавање и спречување говор на омраза и дезинформации преку медиумите во последните години.¹⁵ Агенцијата има подготвено Насоки за мониторинг на говор на омраза,¹⁶ а од крајот на 2018 година Агенцијата може да поведе прекршочни постапки во случаите каде што медиумите ги кршат одредбите што се однесуваат на говорот на омраза.

Последен пат кога Агенцијата презела мерки во однос на говор на омраза беше во 2018 година¹⁷ против ТВ Алфа, која ја емитуваше емисијата „Миленко Неделковски шоу“ во која беа изнесени изјави и мислења што поттикнуваат и шират дискриминација, нетрпеливост и омраза врз основа на етничка припадност.¹⁸

Агенцијата за периодот од 2015 до 2018 година утврдила дека неколку комерцијални терестријални телевизиски станици повремено ги прекршувале правните одредби што се однесуваат на говорот на омраза. Прекршувањата биле почести во периодот околу парламентарните избори во 2016 година.¹⁹

За секој случај, Агенцијата ги информира ОЈО и Комисијата за спречување и заштита од дискриминација.

3.2.1. Студија на случај: Ширење говор на омраза врз основа на сексуална ориентација

Агенцијата за АВМУ во 2016 година спровела мониторинг врз неколку емисии на „Миленко Неделковски шоу“, емитувани на програмата на националната терестријална ТВ Канал 5, во текот на јануари и февруари 2016 година. Новинарот во повеќе наврати во емисијата зборувал за сексуалната ориентација на тогашен заменик-министер во владата.

Во 2016 година сексуалната ориентација не беше експлицитно наведена

15 Nebiu, B. at All. (2018) "Indicators on the level of media freedom and journalists' safety in Macedonia". Скопје: AJM. Достапно на: <https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/12/Indicators-on-the-level-of-media-freedom-and-journalists-safety-in-Macedonia.pdf>. Стр. 9.

16 АВМУ (2017) „Водич за мониторинг на говорот на омраза“, Скопје: АВМУ. Достапно на: <https://avmu.mk/wp-content/uploads/2017/05/Vodic-za-monitoring-za-govorot-na-omraza-Mak.pdf>

17 АВМУ (2018) „Извештај за извршен програмски надзор“, Скопје: АВМУ. Достапно на: <https://avmu.mk/wp-content/uploads/2018/03/Pismen-izvestaj-za-izvršen-programski-nadzor-vonreden-na-Alfa-TV-Skopje.pdf>

18 Ibid.

19 АВМУ (2015-2020) „Извештаи за преземени мерки“. Скопје: АВМУ. Достапно на: <https://avmu.mk/izdavaci-na-mediumi-televizii/>

како основа за дискриминација во Законот за АВМУ. Меѓутоа Агенцијата ја следела практиката на ЕСЧП и постапувањето на Комисијата за заштита од дискриминација. Емисијата на ТВ Канал 5 била проект на надворешна продуцентска куќа, поради што се разгледувало и прашањето на уредничката одговорност.

Мониторингот утврдил дека телевизијата го прекршила Законот со тоа што донела уредничка одлука да му овозможи на авторот, преку неколку однапред снимени емисии, да поттикнува и да шири дискриминација, нетрпеливост и омраза врз основа на сексуална ориентација. Според анализата, сексуалната ориентација како основа за дискриминација е забранета, а ограничувањето на слободата за ваков вид изразување, е легитимно.²⁰

3.3. Улогата на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација

На формирањето на новата Комисија за спречување и заштита од дискриминација во 2021 година, ѝ претходеше период од година и пол кога телото беше неактивно, поради грешки во постапката за изгласување на новиот Закон за спречување и заштита од дискриминација во Собранието.²¹ Законот конечно беше изгласан на 28 октомври 2020 година и отвори можност за избор на стручна, независна и професионална комисија, овозможувајќи поефикасна постапка за заштита од дискриминација и олеснување на пристапот до судската правда.²² Една од главните забелешки на претходниот закон беше неефективноста на телото и бавното постапување по претставките. Новата комисија, формирана во март 2021 година, на почетокот се соочи со низа техничко-административни предизвици при работењето.²³

Релевантниот закон и Комисијата го третираат говорот на омраза како вознемирување (член 10). Комисијата постапила во неколку случаи кога на социјалните мрежи се ширел вознемирувачки говор, кој не содржел говор на омраза. Забележан е пораст на вознемирувачки говор на основа на сексуална ориентација и родов идентитет во

20 Рокса-Зубчевиќ, А., Војводиќ, Ј. и Бендер, С. (2017) „Регулаторните тела за медиумите и говорот на омраза“, Скопје: Совет на Европа. Достапно на: <https://rm.coe.int/-/16808edc82>. Стр. 54-57.

21 Хелсиншки комитет за човекови права (2020) „Соопштение: Конечно усвоен закон за антидискриминација, бараме брз и транспарентен избор на соодветна комисија“, Скопје: ХКЧП. Достапно на: <https://mhc.org.mk/news/konechno-usvoen-zakon-za-antidiskriminacija-barame-brz-i-transparenten-izbor-na-soodvetnata-komisija/>

22 Хелсиншки комитет за човекови права (2020) „Соопштение: Конечно усвоен закон за антидискриминација, бараме брз и транспарентен избор на соодветна комисија“, Скопје: ХКЧП. Достапно на: <https://mhc.org.mk/news/konechno-usvoen-zakon-za-antidiskriminacija-barame-brz-i-transparenten-izbor-na-soodvetnata-komisija/>

23 ХЕРА (2021) „Заклучоци од конференцијата: Зајакнување на улогата на Комисијата за СЗД во промоцијата и заштитата на човековите права“, Скопје: ХЕРА. Достапно на: <https://hera.org.mk/zakluchoci-od-konferencijata-zajaknuvanje-na-ulogata-na-novata-kszd/>

периодот околу Парадата на гордоста 2021 и во последните неколку денови пред локалните избори во октомври 2021 година.²⁴

3.3.1. Студија на случај: Комисијата презела мерки против неколку портали

Комисијата за спречување и заштита од дискриминација утврдила вознемирување од авторката на текстот „Простете геј другари, не е до хормоните, до логиката е!“, како и од регистрантите на порталите misli.mk, temite.mk и tribuna.mk кои го објавиле.²⁵

Комисијата постапувала по претставка поднесена од две граѓански организации. Било утврдено дека текстот содржел вознемирувачки содржини врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет според Законот за спречување и заштита од дискриминација. Порталите се произнеле дека според Законот за медиуми, тие не се дефинирани како медиуми, а авторката само изнела свое мислење. Комисијата појаснила дека постапува во согласност со Законот за спречување и заштита од дискриминација, кој има поширока примена. На онлајн медиумите им било препорачано да објават јавно извинувањето на авторката на текстот на нивните портали и фејсбук-страници. Порталите постапиле по препораката и го повлекле текстот.²⁶

3.4. Добри практики на примена на регулативата

Во однос на делото „загрозување на сигурноста“ од Кривичниот законик, во 2020 година беше поднесена пријава до ОЈО поради тоа што државен службеник преку социјалните мрежи им се заканувал и ги навредувал уредничките Мери Јордановска од порталот А1он и Искра Коровешовска од националната ТВ Алфа. Во март 2020 година, Основниот кривичен суд во Скопје му изрече затворска казна на заканувачот, во вкупно времетраење од една година и 8 месеци.

Ова беше единствениот предмет во кој беа вклучени новинари и што имаше епилог во 2020 година, со оглед на фактот што Министерството за внатрешни работи (МВР) и Јавното обвинителство (ЈО) реагираа брзо и во рок од еден месец случајот беше затворен. Сепак, оваа ефикасност е повеќе исклучок отколку правило во работата на институциите.²⁷

²⁴ Одговор од Комисијата за спречување и заштита од дискриминација на прашања испратени од МИМ (преку електронска пошта), 26 октомври 2021 година.

²⁵ КСЗД (2021) „Утврдено вознемирување врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет на интернет-портали“, Скопје: КСЗД. Достапно на: https://m.facebook.com/kszd.mk/posts/177088414512848?_rd=1

²⁶ КСЗД (2021) „Повлечен текстот за кој беше утврдено дека е вознемирувачки“, Скопје: КСЗД. Достапно на: <https://www.facebook.com/kszd.mk/posts/211310484423974>.

²⁷ ЗНМ (2021) „Слободата на медиумите и безбедноста на новинарите во РСМ низ призмата на постојните законски решенија“, Скопје: ЗНМ. Достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2021/06/publikacija-MK-internet-1.pdf>.

4. РЕГУЛАЦИЈА НА ДЕЗИНФОРМАЦИИТЕ

4.1. Клучни правни документи и одредби

Во однос на дезинформациите, не постои регулатива во Република Северна Македонија, односно ова прашање е предмет на саморегулација.

Единствениот документ што Владата го има донесено во однос на дезинформациите е Предлог-планот за одлучна акција против ширењето дезинформации и најавата за изработка на Акциски план.²⁸ Предлог-планот не содржи предлози за воведување законски решенија, туку насоки за изработка на безбедносни протоколи (меѓу другото и за дигитални комуникации) на институциите со надворешни субјекти и со државните службеници, како и унапредување на внатрешната ИТ-инфраструктура. Предлог-планот содржи заложба за изработка на национална стратегија за медиумска писменост.

Медиумската заедница реагираше на предлозите што се однесуваат на платени кампањи во приватните медиуми, најавата за корегулација, воведување критериуми за акредитирање медиуми што би требало да го имаат правото да ги следат владините настани, основање работна група за борба против дезинформациите итн. Според ЗНМ, недореченоста на предложените мерки може да се толкува како обид за ограничување на слободата на изразување.²⁹

5. САМОРЕГУЛАЦИЈА НА ГОВОРОТ НА ОМРАЗА И ДЕЗИНФОРМАЦИИТЕ

5.1. Документи и одредби за саморегулација на говорот на омраза

Кодексот на новинарите содржи одредба што се однесува на говорот на омраза, во која се наведува дека новинарите нема свесно да креираат или да процесираат информации што ги загрозуваат човековите права и слободи, да користат говор на омраза и да поттикнуваат дискриминација врз која било основа – национална припадност, религија, пол, социјална припадност, јазик, сексуална ориентација, политичка припадност... (член 10).³⁰

28 *Влада на РСМ (2019) „Предлог-план за одлучна акција против ширење дезинформации“, Скопје: Влада на РСМ. Достапно на: https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/predlog-plan_za_akcija_protiv_dezinformacii_final.pdf*

29 *ЗНМ (2019) „Дел од мерките во планот на Владата се проблематични“, Скопје: ЗНМ. Достапно на: <https://znm.org.mk/znm-del-od-merkite-vo-planot-na-vladata/>*

30 *ЗНМ (2001) Кодекс на новинарите на Македонија. Достапен на: <https://znm.org.mk/kodeks-na-novinarite-na-makedonija/>*

Повелбата за етичко известување за изборни кампањи го содржи „Принципот на почит и толерантност“, кој наведува дека медиумите нема да употребуваат стереотипи, предрасуди, дискриминација врз која било основа, ниту говор на омраза и потпалувачки јазик во известувањето.³¹

Насоките за етичко известување на онлајн медиумите беа донесени во 2021 година и содржат дополнителни одредби во врска со член 10 од Етичкиот кодекс, кои се однесуваат токму на интернет-медиумите (член 10).³²

5.2. Документи и одредби за саморегулација на дезинформациите

Кодексот на новинарите содржи неколку членови што се однесуваат на дезинформациите. Членот 1 наведува дека е потребно да се објавуваат точни и проверени информации. Во однос на дезинформациите, прекршувањата во однос на член 3 на Кодексот на новинари се исто така релевантни, бидејќи се бара новинарите да овозможат поправка, демант и одговор во случаите кога информациите се неточни. Членот 13 се однесува на мешањето факти и мислења, вести и коментари.

Насоките за етичко известување во онлајн медиумите содржат одредби за спречување дезинформации, мисинформации и малинформации (член 1, 2 и 13).

5.3. Саморегулација во однос на коментарите на објавите во онлајн медиумите

Насоките за етичко известување во онлајн медиумите содржат одредби што се однесуваат на коментарите на корисниците што се објавуваат под новинарските написи на интернет-страниците или на социјалните мрежи, а кои содржат говор на омраза. Онлајн медиумите се одговорни за редовна проверка на своите изданија и брзо отстранување на таквите коментари. Медиумите имаат одговорност да осигурат дека коментарите од корисниците објавени на нивната интернет-страница во делот на коментари под новинарскиот напис не содржат повици за насилство, закани или други форми на прекршување на правата на поединци, групи или институции (20.2). Медиумите се исто така одговорни за коментарите што се објавуваат под содржините на нивните социјални мрежи (20.3).

31 СЕММ (2021) „Повелба за етичко известување за изборната кампања за локалните избори 2021“, Скопје: СЕММ. Достапно на: <https://semm.mk/dokumenti/korisni-resursi/kodeks/950-povelba-za-etichko-izvestuvanje-za-izborite-2021>

32 СЕММ (2021) „Насоки за етичко известување на онлајн медиумите“, Скопје: 2021. Достапно на: <https://bit.ly/3pHNYyQ>

5.4. Примена на саморегулацијата во практика

Говорот на омраза бил причина за прекршување на Кодексот на новинарите во 5,5 % од случаите во 2020³³ во споредба со 2019 година кога бил втората најчеста причина кога медиумите ги прекршиле професионалните стандарди, односно во 20 % од случаите прегледани од Советот за етика во медиумите на Македонија. Од 2016 година до октомври 2021 година, саморегулаторното тело донело повеќе одлуки за прекршување на членот 10 од страна на медиумите, од кои најмногу (4) биле донесени во 2020 година.

Во 2020 година медиумите најчесто го прекршиле членот 1, кој се однесува на објавување точни и проверени информации, што е случај со 67 % од одлуките. Членот 13 (мешање факти и мислења) бил втората најчеста основа кога медиумите ги прекршиле професионалните стандарди во 2020 година (19 %).³⁴

5.5. Студии на случај на саморегулација во однос на говорот на омраза и дезинформациите

Советот за етика во медиумите во Македонија донесе одлуки за жалби против два медиума во 2019 година, кои го прекршиле членот 10 за ист случај. Написите се однесуваат за советничката на министерката за финансии во владиниот состав во 2019 година, што според жалителот содржеле дискриминација, пристрасност, родова нееднаквост и нарушување на приватноста.

Според СЕММ, едниот од разгледуваните текстови немал автор, имал сензационалистички наслов, содржел елементи на стереотипизација и дискриминација на полова основа. Новинарот се служел со провокативни и сексистички коментари и го надополнил текстот со приватни фотографии, кои во целост го дискриминирале дигнитетот на личноста.³⁵ Едниот медиум воопшто не одговорил на наводите на жалителот.

Медиумските организации ЗНМ, СЕММ, МИМ и ССНМ исто така реагирале во случајот кога на новинари и на други вработени во Фондацијата Метаморфозис им биле упатени закани преку социјалните мрежи во јули 2021 година.³⁶ Фондацијата е партнер на Фејсбук во

33 СЕММ (2021) „Статистички преглед на одлуки донесени од Комисијата за жалби во 2020“, СЕММ. Достапно на: <https://semm.mk/komisija-za-zhalbi/statistichki-pregledi/853-2020>

34 СЕММ (2021) „Статистички преглед на одлуки донесени од Комисијата за жалби во 2020 година“, Скопје: СЕММ. Достапно на: <https://semm.mk/komisija-za-zhalbi/statistichki-pregledi/853-2020>

35 СЕММ (2019) „Одлука на СЕММ донесена по поднесена жалба од Хелсиншкиот комитет“, Скопје: СЕММ. Достапно на: <https://semm.mk/attachments/07-10-2019/Helsinki-komitet-za%20covekovi-prava-za-internet-portalot-Vistina.mk.pdf>.

36 ЗНМ, СЕММ, МИМ и ССНМ (2020) „Игнорирањето на повиците на линч за новинарите од Метаморфозис мора да престане“, 14 јули 2021 година, Скопје. Достапно на: <https://bit.ly/3bkiu9u>.

сузбивањето на дезинформациите. Преку организиран начин, лица и групи отворено повикаа на линч и физичка ликвидација откако еден онлајн медиум објави дезинформации со наслов „Ова се луѓето што бришат содржини од Фејсбук во Македонија!“³⁷

Meta.mk, која е дел од Фондацијата Метаморфозис, како и други медиумски организации побараа брза реакција од Министерството за внатрешни работи и од Јавното обвинителство кое издаде наредба за прибирање докази.³⁸

5.6. Примена на саморегулацијата од страна на глобалните платформи и социјалните мрежи во Северна Македонија

Кога станува збор за социјалните медиуми, во мај 2020 година Фејсбук интервенираше кога се откри дека „фарми“ за креирање дезинформации од Северна Македонија и од Филипините работеле за интернет-страницата Натурал њуз (Natural News), позната по ширење теории на заговор и дезинформации за ковид-19, со тоа што ја отстрани страницата.³⁹

5.7. Проекти и платформи за пријавување на говорот на омраза на интернет

Хелсиншкиот комитет за човекови права спроведува мониторинг на говорот на омраза преку интернет-платформата www.govornaomraza.mk. Во март 2020 година имало пораст од 100 % на пријавени случаи на говор на омраза во споредба со истиот период претходната година. Од пријавените случаи, 108 биле пријавени на основа на политичка припадност и 205 на етничка основа, во периодот 2019-2020.⁴⁰ До август 2021 година, биле пријавени околу 330 случаи на платформата, со тоа што најголемиот број од пријавените случаи биле на основа на сексуална ориентација и родов идентитет, етничка и политичка припадност.⁴¹

37 *Meta новинска агенција (2020) „Говорот на омраза против Метаморфозис останува неказнет“, Meta.mk, 10 декември 2020 година. Достапно на: <https://meta.mk/en/hate-speech-against-metamorphosis-foundation-staff-still-unpunished-should-we-shoot-them-or-bring-funeral-wreaths>.*

38 *Ibid.*

39 *Никодиноска, В. (2020) „Политичка и економска основа на медиумските и комуникациските модели што шират дезинформации и говор на омраза“, Скопје, МИМ. Достапно на: <https://mim.org.mk/attachments/article/1230/Mediumski%20i%20komunikaciski%20modeli%20koi%20shirat%20dezinformacii%20i%20govor%20na%20omraza.pdf>. Стр 15.*

40 *Веб-платформа Говор на омраза. Достапно на: www.govornaomraza.mk.*

41 *Ibid*

5.8. Проекти и платформи за откривање дезинформации

Фондацијата Метаморфозис врши проверка на факти и деконструкција на дезинформации во медиумите преку нејзините интернет-страници Вистиномер (Vistinomer.mk) и Критинк (Crithink.mk). Во јули 2020 година Вистиномер стана партнер на Фејсбук за откривање дезинформации.⁴²

Проектот „Борба против лажни вести и наративи“ (f2n2.mk) го спроведува граѓанската асоцијација МОСТ против дезинформациите на интернет.

5.9. Саморегулација на политичките комуникации

Собранието на Република Северна Македонија има донесено Етички кодекс на пратениците⁴³ што содржи неколку членови што се однесуваат на основните етички принципи. Пратениците мора да се однесуваат без предрасуди и дискриминација во однос на пол, раса, боја на кожа, национално или социјално потекло, политички или религиозни верувања, имотен статус и општествена позиција (член 4). Пратениците треба да се воздржат од постапки и говор со кои може да предизвикаат омраза, нетрпеливост и насилство на лична, идеолошка, верска, национална, полова или расна основа (член 6).

Покрај ова, културата во јавната комуникација на политичарите во Северна Македонија е незавидна, додека, пак, несоодветната комуникација се одразува кај граѓаните што се поттикнати да шират омраза и нетрпеливост, најчесто на социјалните мрежи.

5.10. Добри практики во саморегулацијата на говорот на омраза и дезинформациите

Координацијата и соработката меѓу професионалните медиумски организации и регулаторот во случаи кога се создава, шири или препознава говор на омраза, особено од политичари или од јавни личности, може да се смета како добра практика во справување со оваа појава. Таков пример е Мрежата за справување со говорот на омраза во медиумите, во која членуваат професионални медиуми и новинарски здруженија, носители на одлуки, државни и регулаторни тела одговорни за заштитата на човековите права, граѓански организации и други субјекти од областа на медиумите и човековите права. Регистарот на професионални онлајн медиуми исто така упатува на одговорност на неговите членови, со цел да се почитуваат етичките и професионалните стандарди и да се воздржат од говор на омраза и дезинформации. До октомври 2021 година имаше 140 члена.

42 Метаморфозис (2020) „Фејсбук во соработка со Метаморфозис и Вистиномер започна програма за проверка на факти во С Македонија“, Скопје: Метаморфозис. Достапно на: https://metamorphosis.org.mk/aktivnosti_arhiva/fejsbuk-vo-partnerstvo-so-metamorfozis-i-vistinomer-zapochna-programa-za-proverka-na-fakti-vo-severna-makedonija/

43 Собрание на РСМ (2018) „Етички кодекс на пратениците во Собранието на РСМ“. Достапно на: <https://bit.ly/3nBHcyo>

6. ПРЕПОРАКИ

- Медиумската заедница и граѓанскиот сектор треба да ги поддржат механизмите за саморегулација во медиумската сфера за да го спречат непрофесионалното и неетичко работење и да ја заштитат јавноста од дезинформации и непрофесионални информации објавени во традиционалните и онлајн медиумите.
- Онлајн медиумите и медиумската заедница треба да ги поддржат и да ги спроведат Насоките за етичко известување на онлајн медиумите иницирани од СЕММ. Бизнес-заедницата, исто така, треба да ги поддржи Насоките поради тоа што компаниите на овој начин ќе ја поддржат работата и на професионалните медиуми.
- Јавното обвинителство и Министерството за внатрешни работи треба да се ангажираат и да бидат проактивни во гонењето на говорот на омраза, додека судството треба да ги процесира случаите, со оглед на тоа дека бројот на регистрирани случаи на говор на омраза што можат да доведат до дела од омраза е во пораст во изминатите години.
- Припадниците на полицијата, јавните обвинители и судството треба постојано да бидат обучувани во препознавање, процесирање и ефективно санкционирање на говорот на омраза во традиционалните медиуми и на интернет. Обуката се препорачува за новинарите што ги покриваат овие теми.
- Јавните институции, граѓанскиот сектор, медиумскиот регулатор и саморегулаторното тело преку заедничка работа треба да ја подигнат јавната свест за штетата што дезинформациите и говорот на омраза може да ја предизвикаат во општеството, но исто така и за унапредување на заемната соработка кога се потребни брзи одговори и дејствување.
- Пратениците треба да ги почитуваат одредбите од Кодексот за етичко однесување што се однесуваат на заемно почитување, објективност и достоинствена комуникација кон другите пратеници и кон јавноста, и притоа да се воздржат од дезинформации и од говор на омраза. Политичките партии треба да се посветат на фер, етичка и професионална комуникација со јавноста, медиумите и со нивните противници, со цел да обезбедат верификувани и точни информации во полза на јавниот интерес.
- Јавните институции и надлежните тела и агенции треба да ги спроведуваат регулативите што се однесуваат на говорот на омраза на проактивен, неселективен и непристрасен начин. Така би се подобрила ефективност на институциите и ќе се зголеми довербата на јавноста.

Литература и извори

КОНСУЛТИРАНИ ЕКСПЕРТИ:

1. Емилија Петреска-Камењарова, помошник раководителка на Секторот за програмски работи, Агенција за аудио и аудиовизуелни услуги.
2. Комисија за заштита и спречување дискриминација (преку електронска пошта), октомври 2021 година.
3. Марина Тунева, директорка на Советот за етика во медиумите во Македонија.
4. Филип Стојановски, директор на Фондација Метаморфозис.
5. Драган Секуловски, директор на Здружение на новинарите на Македонија.

ПРЕГЛЕД НА ЛИТЕРАТУРА:

АВМУ (2017) „Водич за мониторинг на говорот на омразата“, Скопје: АВМУ. Достапно на: <https://avmu.mk/wp-content/uploads/2017/05/Vodic-za-monitoring-za-govorot-na-omraza-Mak.pdf>.

АВМУ (2018) „Извештај за извршен програмски надзор“, Скопје. АВМУ. Достапно на: <https://avmu.mk/wp-content/uploads/2018/03/Pismenizvestaj-za-izvrsen-programski-nadzor-vonreden-na-Alfa-TV-Skopje.pdf>.

АВМУ (2015-2020) „Извештаи од спроведени надзори и изречени мерки“, Скопје: АВМУ. Достапно на: <https://avmu.mk/izdavaci-na-mediumi-televizii/>.

Влада на РСМ (2019) „Предлог-план за одлучна акција против ширење дезинформации“, Скопје: Влада на РСМ. Достапно на: <https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/predlog-plan-za-akcija-protiv-dezinformacii-final.pdf>.

ЗНМ (2001) Кодекс на новинарите. Достапен на: <https://znm.org.mk/kodeks-na-novinarite-na-makedonija/>.

ЗНМ (2020) „Драматичен пораст на напади кон новинарите – бараме итни решенија“, Скопје: ЗНМ. Достапно на: <https://bit.ly/33mllWl>.

ЗНМ (2021) „Слободата на медиумите и безбедноста на новинарите во РСМ низ призмата на постојните законски решенија“, Скопје: ЗНМ. Достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2021/06/publikacija-MK-internet-1.pdf>.

ЗНМ (2019) „Дел од мерките во планот на Владата се проблематични“, Скопје: ЗНМ. Достапно на: <https://znm.org.mk/znm-del-od-merkite-vo-planot-na-vladata/>.

ЗНМ, СЕММ, МИМ и ССНМ (2020) „Игнорирањето на повиците за линч на новинарите од Метаморфозис мора да престане“, Скопје. Достапно на: <https://bit.ly/3bkiu9u>.

КСЗД (2021) „Повлечен текстот за кој беше утврдено дека е вознемирувачки“, Скопје: КСЗД. Достапно на: <https://www.facebook.com/kszd.mk/posts/211310484423974>.

Комисија за спречување и заштита од дискриминација (КСЗД) (2021) „Утврдено вознемирување врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет на интернет-портали“, Скопје: КСЗД. Достапно на: https://m.facebook.com/kszd.mk/posts/177088414512848?_rd.

Интернет-платформа www.govornaomraza.mk.

Метаморфозис (2020) „Фејсбук во соработка со Метаморфозис и Вистиномер започна програма за проверка на факти во С Македонија“, Скопје: Метаморфозис. Достапно на: https://metamorphosis.org.mk/aktivnosti_arhiva/fejsbuk-vo-partnerstvo-so-metamorfozis-i-vistinomer-zapochna-programa-za-proverka-na-fakti-vo-severna-makedonija/.

Никодиноска, В. (2020) „Политичка и економска основа на медиумските и комуникациските модели што шират дезинформации и говор на омраза“, Скопје: МИМ. Достапно на: <https://mim.org.mk/attachments/article/1230/Mediumski%20i%20komunikaciski%20modeli%20koi%20shirat%20dezinformacii%20i%20govor%20na%20omraza.pdf>.

Новинска агенција Мета (2020) „Говорот на омраза и кампањата на закани против Метаморфозис останува неказнето“, Meta.mk, 10 декември 2020. Достапно на: <https://meta.mk/en/hate-speech-against-metamorphosis-foundation-staff-still-unpunished-should-we-shoot-them-or-bring-funeral-wreaths-to-their-homes/>.

Портал СДК (2018) „Обвинение за новинарот Миленко Неделковски за говор на омраза и ксенофобија“, Sdk.mk, 19 октомври 2018, Скопје. Достапно на: <https://sdk.mk/index.php/makedonija/obvinenie-za-novinarot-milenko-nedelkovski-za-govor-na-omraza-i-ksenofobija/>.

Рокса-Зубчевиќ, А., Војводиќ, Ј. и Бендер, С., (2017) „Регулаторните тела за медиумите и говорот на омраза“, Скопје: Совет на Европа. Достапно на: <https://rm.coe.int/-/16808edc82>.

СЕММ (2021) „Повелба за етичко известување за изборната кампања за локалните избори 2021“, Скопје: СЕММ. Достапно на: <https://semm.mk/dokumenti/korisni-resursi/kodeks/950-povelba-za-etichko-izvestuvanje-za-izborite-2021>.

СЕММ (2021) „Насоки за етичко известување во онлајн медиумите“, Скопје: СЕММ. Достапно на: <https://bit.ly/3pHNYyQ>.

СЕММ (2021) „Статистички преглед на одлуките на Комисијата за жалби за 2020 година“, Скопје: СЕММ. Достапно на: <https://semm.mk/komisija-za-zhalbi/statistichki-pregledi/853-2020>.

СЕММ (2019) „Одлука на СЕММ по жалба поднесена од Хелсиншкиот комитет за човекови права“, Скопје: 2019. Достапно на: <https://semm.mk/attachments/07-10-2019/Helsinki-komitet-za%20covekovi-prava-za-internet-portalot-Vistina.mk.pdf>.

Собрание на РСМ (2018) „Кодекс за етичко однесување на пратениците во Собранието на РСМ“. Достапно на: <https://bit.ly/3nBHcyo>.

Секуловски, Д. (2021) „Толеранцијата на говорот на омраза како вербално кривично дело – безбедносен фактор во општеството“, Меѓународна научна конференција „30 години независна македонска држава“, 13-15 септември 2021 година, Охрид. Достапно на: https://fb.uklo.edu.mk/wp-content/uploads/2021/09/TOM-1-konecen.pdf?fbclid=IwAR3OoUNNPcrlABVebz1sCe02EkeL37K6lifOU__utqgkFnx5VX3imlyegl.

Спировски, М. и Тодоровска-Костовска, В. (2021) „Показатели на степенот на слобода на медиумите и безбедноста на новинарите во 2020“, Скопје: Достапно на: <https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2021/08/MK-MK-2020.pdf>.

Хелсиншки комитет за човекови права (2020) „Соопштение: Конечно усвоен закон за антидискриминација, бараме брз и транспарентен избор на соодветната комисија“, Скопје: ХКЧП. Достапно на: <https://mhc.org.mk/news/konechno-usvoen-zakon-za-antidiskriminacija-barame-brz-i-transparenten-izbor-na-soodvetnata-komisija/>.

Хелсиншки комитет за човекови права (2019) „Компаративна анализа на правната рамка за бесплатна правна помош и практиката на земјите од ЕУ со фокус на заштитата од дискриминација“, Скопје: ХКЧП/ Достапно на: <https://mhc.org.mk/wp-content/uploads/2019/02/A.pdf>.

ХЕРА (2021) „Заклучоци од конференцијата: Зајакнување на улогата на Комисијата за СЗД во промоцијата и заштитата на човековите права“, Скопје: ХЕРА. Достапно на: <https://hera.org.mk/zakluchoci-od-konferencijata-zajaknuvanje-na-ulogata-na-novata-kszd/>.

Nebiu, B. at All. (2018) “Indicators on the level of media freedom and journalists’ safety in Macedonia”. Skopje: AJM. Достапно на: <https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/12/Indicators-on-the-level-of-media-freedom-and-journalists-safety-in-Macedonia.pdf>

ЗАКОНИ:

Закон за спречување и заштита од дискриминација (2020). Достапен на: <https://bit.ly/2ZATHvF>.

Кривичен законик (2018). Достапен на: <https://www.praksis.mk/Document/Details/144001>.

Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (2013). Достапен на: https://avmu.mk/wp-content/uploads/2017/05/Zakon_za_audio_i_audiovizuelni_mediumski_uslugi_mkd_1.pdf.

Закон за изменување на Законот за ААВМУ (2018). Достапен на: <https://bit.ly/3mg2cVr>.

За авторот

Весна Никодиноска магистрирала Глобални комуникации на Американскиот универзитет во Париз. Работи како раководител на проекти и истражувач во Македонскиот институт за медиуми во Скопје.

Оваа публикација е дел од компонентата за истражување и застапување на проектот ОТПОР. Во него се вклучени серија прегледи за НАЦИОНАЛНИТЕ РЕГУЛАТОРНИ И САМОРЕГУЛАТОРНИ РАМКИ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ГОВОРОТ НА ОМРАЗА И ДЕЗИНФОРМАЦИИТЕ во Албанија, Босна и Херцеговина, Косово, Северна Македонија, Србија, Турција и во Црна Гора. Дел од изданијата е и преглед со примери на регулаторните и саморегулаторните механизми на ниво на ЕУ и во рамките на земјите членки на ЕУ.

Девет организации за развој на медиумите во земјите од Западен Балкан и Турција ги здружија силите во рамки на проектот „Отпор кон дезинформации и говор на омраза: Акција на граѓанското општество за реafirмирање на слободата на медиумите и спречување дезинформации и пропаганда за ширење омраза во земјите од Западен Балкан и во Турција“. Тригодишниот проект го спроведува Мрежата за професионализација на медиумите во Југоисточна Европа (СЕЕНПМ), во партнерство со: Албанскиот медиумски институт во Тирана, Фондација „Медиацентар“ во Сараево, Косово 2.0 во Приштина, Црногорскиот медиумски институт во Подгорица, Македонскиот институт за медиуми во Скопје, Новосадската школа за новинарство во Нови Сад, Мировниот институт во Љубљана и Бианет во Истанбул.